

ÂMME İDARESİ

ŞEHİRCİLİĞİMİZ BAKIMINDAN EKONOMİK FAALİYETLERİN KURULUŞ YERİ

VE

B Ö L G E C İ L İ K

I

G İ R İ Ş

Prof. Fehmi YAVUZ

Herkesin içinde başarılı bir hayat sürmek, muayyen hedeflere ulaşmak arzusu vardır. Bu arzuların tahakkuku için en münasip yerlerin aranması gerekecektir. «Her taş yerinde ağırdır» ata sözü bu münasip yeri çok veciz birşekilde ifade etmiyor mu? Münasip yer meselesi iktisadî teşebbüslerde karşımıza **kuruluş yeri** olarak çıkmaktadır. (Almanca Standort, İngilizce Industrial location, location of economic Activities)

Kuruluş yeri artık yalnız münferit iktisadî teşebbüslerin başarı ile çalışması ile ilgili bir problem değildir. Ve umumiyetle meskûn sahaların sakinlerine huzur ve emniyet içinde yaşayıp çalışma imkânı bahşetmeleri ve hatta bir milletin sosyal, ekonomik ve stratejik bakımlardan sağlam bir bünyeye sahip olması ve muhtemel buhranlara mukavemetini artırması yönünden de kuruluş yeri büyük bir ehemmiyet arz etmektedir.

Bilhassa son on sene içinde bu konunun memleketimiz bakımından taşıdığı önem büyük ölçüde artmıştır. İkinci Cihan Harbine kadar memleketimizde her hangi bir şehirleşmeye ve iktisadî dinamizme rastlanmaz. Bu devre içinde şehircilik faaliyetleri de Ankara hudutlarını aşmamıştır. Yeni hükümet merkezi olan Ankara'nın nüfusu artmış, imâr plânına göre gelişmesi için âmme tarafından büyük gayretler sarfedilmiştir. Hepsi bu kadar.

İkinci Cihan Harbi ve onu takibeden senelerde memleketimiz mühim bir nüfus hareketine, sanayileşmeye, ziraatın makineleşmesine, ferdî teşebbüsün canlanmasına, nakil vasıta ve imkânlarının gelişmesine, mesken buhranına, imâr yolsuzluklarına, arsa fiatlarının tahmin ve tasavvurun fevkinde yükselmesine... sahne olmuştur.

Yeni ihtiyaçları karşılamak, aksaklıkları gidermek için elde bulunan imâr, istimlâk, belediye ve köy kanunları kâfi gelmediğinden mevzuatta bazı değişiklikler yapmak ihtiyacı hissedilmiş ve bu arada kiracı ve ev sahibi münasebetlerini tanzim eden, gecekondularla mücadeleyi istihdaf e-

den kanunlarla yeni istimplâk ve imâr kanunları Meclisten geçmiştir. Belediye ve Köy Kanunlarını değiştirmek için yapılan çalışmalar da çok ilerlemiş bulunuyor.

Meselenin yalnız yeni mevzuatla halledilecek kadar basit olmadığı aşîkârdir. Bu alanda başarıya ulaşmak için davayı memleket ölçüsünde ve kül halinde mütalââ etmek, lüzumlu teşkilâtı kurmak, imâr anlayışını değiştirmek, mülkî ve mahallî teşkilât ve taksimatı günün ihtiyaçlarına, münakâlenin ve tekniğin bahşettiği imkânlarla göre yeniden tanzim etmek gerekir.

Son birkaç ay içerisinde bilhassa büyük şehirlerimizde hummalı bir imâr faaliyeti göze çarpmaktadır. Bu hareketi de birbiri ile ilgisi olmayan münferit hâdiseler şeklinde değil, ancak şehri, büyük şehri, kasabayı ve bütün meskûn ve gayri meskûn yerleri ile, memleket ölçüsünde muhtaç olduğumuz kalkınma ve imâr faaliyetlerinin bir cüz'ü ve safhası olarak mütalââ ettiğimiz takdirde salim neticelere ulaşabiliriz.

İşte bu etüdde sanayileşmenin yaratacağı nüfus hareketleri, büyük şehirler meselesi, İstanbul'un özel durumu ele alınacak ve bir hal çaresi olarak bölgecilik problemi üzerinde durulacaktır.

Liberal Ekonomi ve Kuruluş Yeri:

Liberal ekonomide müteşebbis işyerini seçmekte serbesttir. Onu bağlayan maliyeti düşürmek, rekabette muvaffak olmak ve bir kelime ile kazancını arttırmak arzusudur. Bunun tahakkuku için de müteşebbis şüphesiz bazı hususlara dikkat edecektir. Bir kere müteşebbisin göz önünde bulundurması ve hesaba katması gereken umumî esaslar vardır. Bunlar ham maddenin ve enerjinin temini, satış imkânları ve işçi bulma şeklinde gruplandırılabilir.

İşin mahiyetine göre bazı şartlar da mühim rol oynar. Meselâ bazı sanayi için iklimi rutubetli olan yerler daha elverişlidir. İstihsalde suyu çok kullanan sanayi için bol su bulunan yerler tercih edilir.

Devletin kuracağı sanayi için de bu faktörlere riayet zarureti vardır. Fakat âmme hizmeti gören devlet bazı ahvalde rekabet ve maliyet hesaplarından fedâkarlık yaparak sosyal ve politik gayelere de uygun kuruluş yerleri seçmektedir (1).

(1) 1951 tarihli sanayi kongresi raporunda: «Yeni bir fabrika kurulurken Müteşebbis Devlet veya hususi teşebbüs olsun behemehal, birincisi memleket sanayi bölgeleri ikincisi de belediye imâr plânları dahilinde olmak üzere tesis yerinin ehemmiyet ve ciddiyetle mütalââ edilmesi» nususuna işaret edildikten sonra Birleşik Amerika'ya atfen şu umumî formül verilmektedir.

Teknolojinin bahşettiği imkânlar:

XIX. asrın başlarında ekonomik faaliyetlerin kuruluş yerini seçerken hesaba katılması gereken ulaştırma, işçi ve ham madde temini, satış imkânları gibi âmiller bakımından, bugüne nazaran, kâfi bir elâstikiyet yoktu. Münakâle tabii arızalara, nehir, göl, deniz, dağ gibi tabiatın emrivakilerine bağlı bulunuyordu. Buhar makinalarının, dinamitin, elektriğin keşfi, demiryollarının yapılması, kanalların, tünellerin açılması, tabii arızaların menfi tesirlerini büyük ölçüde hafifletmiştir. Otomobil ise, bu sahadaki elâstikiyeti bir kat daha arttırdıktan sonra uçak bütün engelleri büyük ölçüde bertaraf etme yoluna gitmiştir.

Enerji temini alanındaki keşifler ve yenilikler de kuruluş yerinde büyük bir elâstikiyet sağlamıştır. Su sukutundan alınan kuvvet eskiden yandaki değirmen taşını ve bir kaç kayışı çevirmeğe kâfi gelirken zamanla, kömürü buhar makinalarının bulunduğu yere taşımak, akaryakıtla işleyen motörleri istediğiniz yerde kurmak, elektrik enerjisini çok uzaklara nakletmek kabil olmuştur.

Elde edilen netice yalnız enerjinin nakli kolaylığı değildir. Mütekâmil makinalarla, muayyen miktardaki; yakıtlardan alınan randıman da yükselmektedir. Meselâ 1902 senesinde bir kilovat saat elektrik enerjisi elde etmek için üç kilo maden kömürüne ihtiyaç vardı. Bugün bazı makinalarda bu miktar yarım kilodan aşağı düşmüş bulunuyor. Atom'un parçalanmasından mütevellit enerjinin sanayide kullanılması yeni bir devrin açılmasına sebep olacaktır.

Birçok nebatî ve hayvanî ham maddelerin yerine sun'ilerinin kâim olması da kuruluş yerine mühim ölçüde tesir etmiştir. Kömür, kauçuk ve esans da dahil olmak üzere birçok ham maddeleri vermektedir. Naylon ve sun'i ipek dokuma sanayiinin ham madde temini politikasına tesir etmiş bulunuyor.

Teknik gelişmeler işçi temini konusunda da mühim değişiklikler sağlamak istidadındadır. Son zamanlarda bir düğmeye basmak suretiyle işleyecek fabrikalardan bahsedilmektedir.

$$(Kuruluş\ yeri)\ F = 8M + T$$

Formüldeki 8M sırasıyla (Money) sermaye, (Material) içten ve dıştan temin edeceğimiz ham madde, (Man) Teknik ve idarî personelden sermayedara kadar işçi, (Motive Power) muharrik kuvvet, (Machinery) hariçten getireceğimiz veya yerli olarak imal edeceğimiz makinalar ve tezgâhlar, (Management) ilmi sevk ve idare, (Method) imalat usulü, (Market) iç ve dış pazar. T, (Transportation) ile de kara, deniz ve hava münakâlesi ifade edilmektedir. Bu umumî formüle kongre raporunda biri iklim diğeri istimlâk olmak üzere 2 «İ» ilâve edilmiştir.

Kuruluş yeri bakımından sanayii üç büyük guruba ayırmak kabildir:

- 1 — **İhraç sanayii**, madencilik: bunlar sun'ileri ile ikâmesi mümkün olmadığı takdirde tabiata sıkı sıkıya bağlıdır. Bu sahada elâstikiyet çeşitli ocaklardan birini tercih şeklinde kendini gösterir.
- 2 — **Servis sanayii**: Bunlar nüfusun dağılışı ile sıkı sıkıya alakalıdır. Otelcilik, kolacılık, berberlik... gibi, Bu iki guruptaki sanayi muayyen kuruluş yerlerine büyük ölçüde bağlı kalmaktadırlar.
- 3 — Yukarıdaki **iki gurup arasında kalan sanayi** ise kuruluş yeri bakımından az veya çok elâstikiyet arzederler. Dokuma, radyo, makine... sanayii gibi.

Enerji ekonomisi, ulaştırma ve diğer teknik gelişmeler bakımından kuruluş yerinin seçilmesinde yeni bir takım imkânlar ve elâstikiyet sağlamış olduğu halde liberalizm havası içinde kurulmuş olan sanayii ve ekonomik faaliyetleri toplayan şehirler, bilhassa büyük şehirler birer cazibe merkezi teşkil etmeğe devam ediyorlar. Büyük şehirlerin mühim hususiyetlerinden biri de daha çok büyümeğe ve yeni sanayi çekmeğe devam etmeleridir. Fakat bunun kuvvetli ve zayıf tarafları üzerinde ehemmiyetle durmak icabeder.

Hele XIX. asırda garp memleketlerinin sahit olduğu sanayi inkilâbına ve şehirleşme hareketlerine bugünlerde sahne olan iktisaden geri kalmış olan memleketlerin kuruluş yerine bir istikâmet vermeğe çalışmaları, ileride doğacak birçok güçlük ve israfları zamanında önleme bakımından çok lüzumludur.

Buhranlar ve Kuruluş Yeri:

İngilizler bilhassa 1930 seneleri buhranının sebep olduğu sarsıntılardan ders alarak sanayiin ve sanayide çalışan nüfusun dağılışını dikkatle etmişlerdir. Bu maksatla hazırlanan meşhur Barlow Raporu bütün dünyada büyük bir alâka ile karşılanmıştır. Ayrıca bu rapor İkinci Cihan Harbi içerisinde ve onu takriben senelerde çıkarılan sanayiin kuruluş yerinin kontrolü ve şehircilikle ilgili birçok ana kanunların nesnedini teşkil etmiştir. Raporda "konumuzla ilgili olmak üzere" bilhassa şu iki tavsiye yer almış bulunuyor:

1. Londra başta olmak üzere büyük şehirlerin daha fazla büyümesine mani olunması ve mümkün olduğu takdirde buralardaki nüfusun başka yerlere dağıtılması (Dispersal ve Decentralization).

3 Bir veya mahdut sanayie bağlı bulunduğu için buhranlardan çabuk müteessir olan yerlere yeni ve çeşitli sanayi sokmak suretiyle çeşitlenmenin temini (Diversification).

Raporda büyük şehirlerin ve temerküzün stratejik, sosyal ve ekonomik mahzurları şöyle hülâsa edilmiştir:

1. — Büyük şehirler hava akınlarına karşı taaruzu ve kat'i netice alınması kolay olan hedefleri teşkil ederler (2).

2 — Büyük şehirler yeşil sahaların, temiz havanın azlığı, sıkışık ikâmet sefalet mahalleleri ve gayri kafî okul binaları dolayısıyla sosyal bakımdan büyük mahzurlar arzetymektedirler.

3 — Trafik aksaklıkları, iş yerlerine ve meskene gidip gelmek için yapılan uzun yolculuklar, doğrudan doğruya veya vasıtalı bir şekilde, sanayie masraf tahmil ederler. Âmme menfaati için yapılacak istimplâkler ve yol genişletmeleri de arsa fiatlarındaki yükseklik dolayısıyla güç ve çok zaman imkânsız bir hale gelir.

Raporda bunların millî birer tehlike olduğu zikredildikten sonra islâh için hükûmetin kat'i adımlar atması tavsiye ediliyordu.

Bugün İngiltere'de 5000 kadem murabbaından (takriben 500 metre-kare) geniş saha işgal eden yeni veya tevzi edilecek fabrikaların kuruluş yeri mutlak bir kontrole tabidir. Hükûmet her hangi bir müteşebbise "fabrikayı burada kuramazsın" demek yetkisine sahiptir; fakat kuracağı yeri dikte edemez. Ancak Müteşebbisi her hangi bir yere gitmeğe teşvik eder ve iknaa çalışır, ona yol gösterir. Bu maksatla da gerekirse bazı malî yardımlarda bulunur.

İngiltere'de büyük şehirlerdeki kesafetin dağılması ile ilgili iki hareket vardır. Biri 1946 da çıkarılmış olan Yeni Şehirler Kanunu (New Towns Act.) gereğince yeni şehirler kurmak, diğeri mevcut küçük şehirlere kesafet bölgelerinden yeni nüfus ve sanayiin gitmesini sağlamaktır. Bu hareket de 1952 tarihli «Town Development Act» e göre gelişmektedir.

İkinci Cihan Harbini takibeden İngiltere'de 14 yeni şehir kurulmasına başlanmıştır. 1955 senesi sonuna kadar bu 24 yeni şehre 138 milyon İngiliz lirası harcanmış bulunuyor. Bu meblağın 84 milyonu meskenlere sarf edilmiştir. (3)

14 yeni şehirden 8'i Londra civarındadır. 138 milyonun 104' ü bunlara harcanmış bulunuyor. Bu sekiz şehre Londra'dan 400 bine yakın işçi ile bunların çalıştığı fabrikaların nakli arzu edilmektedir. Sorumlu bakanlı-

(2) Raporun İkinci Cihan Harbinin arifesinde hazırlanmış olduğunu hatırlatmak isteriz. Bir müellif, Barlow Raporunda işaret edilen stratejik tehlike Atom ve Hidrojen Bombalarının keşfi ile en az 1000 misli artmıştır, diyor.

(3) Town and Country Planning, Ocak 1956 sayısı, Sayfa 48—49

ğın bugün halletmek zorunda olduğu çetin meselelerin başında (biggest headache) Londra'daki kesafetin hafifletilmesi gelmektedir (4).

Londra civarındaki 8 şehir için 1955 yılı sonuna kadar devletin harcamış olduğu 104 milyon sterline ilâveten Londra Belediyesi de hudutları dışında yaptırdığı meskenlere 70 milyon sterlin sarfetmiştir.

Bütün bu gayretlere rağmen alınan neticenin pek de parlak olmadığını şu rakamlar gösteriyor. Her ne kadar son üç sene içinde Londra'da uyuyanların sayısı 70 bin azalmışsa da, buna mukabil, Londrada çalıştığı halde işine uzak yerlerden gelip gidenlerin sayısı da artmış bulunmaktadır. Bunu son iki sene zarfında Londra'daki sigortalı işçi sayısının 100 bin artmış olması gösteriyor.

İngilizler XIX. asırdaki kontrol inkişafın zararlarını gayet iyi görmüş bulunuyorlar. Bunları telâfi için de buhranlara karşı hassas olan merkezlere yeni ve çeşitli iş imkânları götürmek, büyük şehirlerdeki kesafeti hafifletmek istiyorlar. Bu alanda müsbet hareketlere geçmiş ve bazı neticeler de almışlardır.

İsrail'in garp memleketlerinin sanayi ihtilâli zamanında takip ettikleri yanlış yoldan içtinap için daha başlangıçta ihtiyatla hareket etmek ihtiyacını hissettiğini ve bunun için gerekli prensipleri kabul etmiş olduğunu aşağıdaki satırlar açıkca göstermektedir:

Nüfusun muvazeneli bir şekilde yayılmasını sağlamak için endüstrinin coğrafî yayılışının iyi bir şekilde plânlanması zaruridir. Müdafaa ihtiyacı ve ekonomik mülâhazalar, sosyal siyasetten ve iyi bir şehir plânlanmasından daha az ehemmiyetli olmamak üzere, endüstrinin, kolayca tahrip olunabilir birkaç noktada temerküzü yerine muhtelif yerlere serpiştirilip dağıtılması lüzumunu ortaya koymaktadır. Bu suretle mahalli ziraî mahsullere müsait pazarlar yaratılmış, memleketin her bölgesi için müstakil endüstriyel gelişme temin edilmiş ve böylece topyekûn ekonomik kalkınma için sağlam bir esas sağlanmış olacaktır. Sanayi kuruluş yeri eskiden büyük ölçüde tesadüflere bırakılmış idi. Mamefih bu gidiş büyük ölçüde birkaç fazla nüfuslu kalabalık merkezlerde toplanma yolundaki umumî temayülün tesiri altında idi. Bu temayül yukarıda da belirttiği veçhile bu memlekette işgal kuvvetlerinin koyduğu siyasî tahditlerle teşvik olunmuştur. Müstakil İsrail Devleti endüstriyi millî menfaatle ahenkli bir şekilde yerleştirmek gibi makul bir sanayi siyaseti vasıtasıyla bu temayülü tersine çevirmiş bulunmaktadır. Yeni fabrikalar, fizikî şartlar, münakâle ve umumî ekonomi siyaseti mülâhazaları bakımından seçilmiş müsait sahalarda kurulacaktır. Sinaî endüstriyel kalkınma imkânları hakkın-

(4) Journal of the Town Planning Institute, Nisan 1956 sayısı. Sayfa 99.

daki araştırma; bu memlekette tesis edilecek yeni endüstrilerin en az yarısının limanlara veya büyük nüfuslu merkezlere yakın bulunmasının gerekli olmadığını göstermektedir. Böylece bu fabrikalar, meselâ daha ucuz yaşama şartları, ucuz meskenler, daha ucuz beledi hizmetler, ziraî hinterlanda yakınlığı dolayısıyla daha müstakar ekonomik bir durum, mebzul miktarda mahalli ziraî mahsul kaynakları ve daha istikrarlı bir iş gücü arzı gibi, daha ehven şartlar sağlayan yeni eyalet - taşra kasabalarına kolaylıkla kurulabileceklerdir» (15).

II

MEMLEKETİMİZDE DURUM

Memleketimizde köylü nüfusun ekseriyeti teşkil ettiği (1955 sayımına göre % 73) bir vakiydir. Şehirleşmede geri kaldığımızı da biliyoruz. Ve nisbetin şehirli lehine değişmesi arzu ediliyor. Gidiş de bu istikamettedir. Ancak bu değişmenin sür'at ve istikâmeti çok mühimdir. Burada şehirleşmenin mevcut büyük şehirlerin daha çok büyümesi suretiyle vukuunun mahzurlu olacağına dikkati çekmek istiyoruz. Temerküzün İngiltere'de müşahade ve tesbit edilen ekonomik, sosyal ve stratejik mahzurlarına yukarıda işaret etmiş bulunuyoruz.

Sayısı 700'ü aşan vilâyet ve kaza merkezlerinin nüfusunun % 25'i Ankara ve İstanbul'da bulunmaktadır. 1955 sayımının telgrafla alınan muvakkat neticelerine göre senelik millî artış ortalaması binde 30'dur. Köylerdeki senelik ortalama artış ise, binde 22'dir. Buna mukabil şehirlerdeki senelik millî artış ortalaması binde 55'dir.

İş yerlerinin dağılışı ve İstanbul'un özel durumu:

Ekonomik faaliyetler bakımından İstanbul'un mühim bir temerküze sahne olduğu görülmektedir. Biz bunu çalışma istatistiklerinden ve 1950 sanayi sayımından istifade ederek göstermeğe çalışacağız.

1954 yılı Eylül ortalamalarına göre memleketimizdeki İş Kanununa tabi işyerlerinin ve işçilerin takriben dörtte biri İstanbul merkezinde bulunmaktadır (6).

İş Kanununa tabi işyerlerinde ödenen ücretin % 32'si İstanbul'a isabet ediyor.

(5) («The planning of İsrail», By Arieh Sharon), «İSRAEL and Middle East» adlı derginin 46 sayfasında» 1950.

(6) Nüfusu 50 binden yukarı olan yerlerde ve bu arada İstanbul'da dört ve daha fazla işçi çalıştıran işyerleri İş Kanununa tabidir. Diğer yerlerde ise, yalnız 10 ve daha fazla işçi çalıştıranlar bu kanuna tabidir. Neticeye fazla tesir etmiyeceği için bu noktayı ihmal ediyoruz.

31 Aralık 1955 itibariyle daimî, mevsimlik ve muvakkat olmaları bakımından İş Kanununa tabi işyerlerinin memlekete dağılışını gösteren aşağıdaki rakamlar çok şayanı dikkattir. Bu tarihte memlekette mevcut 91.281 İş Kanununa tabi işyerinden 4.564'ü yani yalnız % 24'ü daimidir. Ve geri kalan 14.717 işyerinin 9.454'ü mevsimlik ve 5.263'ü ise muvakkattır.

Aynı tarihte İstanbul'da 4.774 İş Kanununa tabi işyeri bulunmaktadır. Fakat bu işyerlerinin yalnız % 20'si muvakkat veya mevsimlik, % 80'i daimidir. Memleketimizde mevcut İş Kanununa tabi işyerlerinin % 24,7'si İstanbul'da bulunduğu halde bu şehirdeki muvakkat ve mevsimlik işyerleri bütün işyerlerinin ancak % 2'sini teşkil eder.

18 vilâyette daimî işyeri yekûnu muvakkat ve mevsimlik işyeri sayısından fazladır. Geri kalan bütün vilâyetlerde muvazene daimi işyerinin aleyhinedir. Yalnız Uşak'ta 36 daimî işyerine mukabil (16 + 20 = 36) 36 muvakkat ve mevsimlik işyeri bulunmaktadır (7).

1950 sanayi sayımına göre 20 büyük sanayi grubu itibariyle Türkiye'de 82.331 işyeri bulunmaktadır. (8) Bu işyerlerinin 26.080'i nüfusu 30 binden yukarı olan 26 şehirdedir. İstanbul'daki işyerlerinin sayısı 15.763'dür. İzmir ve Bursa'yı hariç tuttuğumuz takdirde İstanbuldaki işyerleri sayısı nüfusu 30 binden yukarı olan diğer 23 şehrimizdeki işyerleri sayısına muadil bulunmaktadır. Tabii bu 23 şehir arasında Ankara, Adana, Eskişehir, Kayseri, Konya, Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Samsun, Mersin, Balıkesir, Trabzon ve Antalya da vardır.

Bütün bu rakamlar işyerlerinin anormal dağılışı ve İstanbul'un büyük bir cazibe merkezi teşkil ettiği hakkında, kaba da olsa bir fikir vermeğe kâfidir sanırız.

İş Kanununa tabi işyerlerinde çalışan kadın işçi miktarı hakkındaki rakamlar üzerinde de dikkat ve ibretle durmak icabeder. 14 vilâyette İş Kanununa tabi işyerlerinde hiç bir kadın işçi çalışmamaktadır. 6 vilâyetin her birinde çalışan kadın işçilerin sayısı 5'ten aşağıdır.

Samsun'da ise İş Kanununa tabi 15 bin işçiden 9'bini kadındır. Bu rakam İstanbul'daki kadın işçi sayısının yarısını gösterir. Bursa, Seyhan, İçel, Aydın vilâyetleri İstanbul ve Samsun'dan sonra en çok kadın işçi çalıştıran yerlerdir. Şimdiye kadar verdiğimiz malûmat ve rakamlar ekonomik faaliyetlerin dağılışı, insan gücünden istifade bakımlarından büyük bir muvazenesizlik içinde bulunduğumuzu göstermeğe kâfidir (9).

(7) İstatistik Bülteni No: 25. Mart 1956. Sayfa 811.

(8) İstatistik Bülteni No: 22. Aralık 1955. Sayfa 112.

(9) Ekim 1956 ortalarında gazete ve radyo haberlerinden Çalışma Bakanlığının iş gücü anketi için bazı hazırlıklara başladığını öğrendik. Almacak neticenin hakikî durumu daha yakından göstermeğe hizmet edeceğini umuyoruz.

Şu halde plânlı ve rasyonel bir çalışma ile bu muvazenesizliği bertaraf etmek suretiyle gerek insan enerjisinden ve gerekse diğer kaynaklarımızdan en iyi bir şekilde faydalanmak ihtiyacı ile karşı karşıya bulunuyoruz. Bu neticeyi ancak ekonomik faaliyetlerin kuruluş yerine tesir etmek ve bu işi kabul edilecek millî bir plâna göre tanzim, sevk ve idare etmek suretiyle tahakkuk ettirebiliriz.

Ulaştırma sistemlerinin inkişafı bakımından memleketimizin ve iktisaden geri kalmış olan diğer memleketlerin arzettiği özel durum:

Evvelâ ulaştırma sistemlerinin inkişaf seyri ve teknik terakkilerden istifade bakımından garp memleketleri ile memleketimiz ve iktisaden geri kalmış memleketler arasında bulunan mühim farka işaret edelim:

Garp memleketlerinde su, demir, kara ve hava yollarının inkişafı uzun zaman fasılları ile şehirlerin kuruluş ve büyümelerine ayrı ayrı tesir etmişlerdir. Yani bu memleketler meselâ deniz nakil vasıtalarına göre kurulmuş olan şehirlerini, demiryollarının, motörlü kara nakil vasıtalarının ve nihayet uçağın keşif ve tekâmülü üzerine her defasında yeniden tanzim etmek ve ayarlamak zorunda kalmışlardır.

Halbuki biz limanlarımızı, demiryollarımızı, kara ve hava yollarımızı aynı zamanda kurup geliştireyoruz. Binaenaleyh bütün bunlar arasında bir ahenk tesis etmekte güçlük çekmememiz gerekir. İktisaden geri kalmış olan diğer memleketlerde aynı durumdadırlar.

Teknik inkişâflar bakımından da durumumuzda fark vardır. Almanlar İkinci Cihan Harbi içerisinde tahrip edilen veya sökülen fabrikalarının yerine en modernlerini kurmak suretiyle diğer memleketlere nazaran büyük bir üstünlük ve rekabet kabiliyeti elde ettiler. Biz de çok dikkatli olmak suretiyle tekniğin bahşettiği en son imkânlardan istifade edebiliriz ve etmeliyiz.

Şehir âmme hizmetlerinden buna güzel bir misal vermek kabildir. Havagazı, garp memleketlerinde Almanların **Versorgungsbetriebe** ve İngilizlerin **public utilities** dedikleri su, elektrik ve yakın münakâle ile beraber **dört klâsik şehir âmme hizmetinden** birini teşkil ettiği halde memleketimizde yeni havagazı müesseselerinin kurulması bahis konusu olmamaktadır. Bunun yerini elektrik almış bulunuyor. Diğer ekonomik faaliyetlerde de en modern usul malzeme ve teknikten istifade etmek hususunda şuurlu bir tercih yapmamız pekâla mümkündür.

Burada münakâle ve teknik alandaki gelişmelerin kuruluş yeri bakımından sağladığı elâstikiyeti yalnız hatırlatmakla iktifa edeceğiz.

Şehirleşmemizi ve şehirciliğimizi memleket ölçüsünde ve kül halinde

ele alacağımızı zaman zaman ifade ettik. Binaenaleyh yalnız sanayiın değil, ziraî faaliyetlerin de bir arada mütâlâası gerekmektedir.

1930 Buhranları ve memleketimiz:

İngilizlerin 1930 senelerinin buhranından ders almak suretile şehirciliklerine bir istikâmet vermek ve temerküzü önce durdurmak sonra da hafifletmek, tek veya mahdut sanayie bağlı olan bölgelere yeni ve çeşitli iş imkânları getirmek yolunda oldukları yukarıda görülmüştü.

Memleketimizde de çok ağır tahribat yapmış olan 1930 seneleri buhranının tam bir muhasebesi yapılmış değildir. Bu konuya dair en değerli malzeme Şevket Raşit Hatıpoğlu'nun Türkiye'de Ziraî Buhran adlı eserinde bulunmaktadır (10).

Müellif buhranın tesir ve şiddetini fiyat tahlilleri ile ve vakıalara dayanarak isbat ediyor. Ve buhranın memleketi bir yıkıma, bir felâkete götürmemesinin sırrını şöyle izah ediyor: «Eğer Türkiye köylüsünün hepsi de geniş pazar münasebetleri içinde bulunsaydı, yani yalnız pazar için istihsal etseydi ve bütün ihtiyaç maddelerini pazardan satın alsaydı Türkiye için buhran katlanılmaz bir müsibet olurdu... Krize mukavemetin asıl sırrı Anadolu köylüsünün hususiyetinde aranmalıdır. Bu köylü ümitsiz bir boğuşmanın kahramanı gibi buhranla boğuşmuştur. Anadolu köylüsü çok basit köylü şartları içinde yaşar. Bu köylü yaşama isteklerinde, yaşama iddialarında çok mutevazidir. Yaşayışında ihtiyaçlarını ölçülemlenecek derecede daraltmağa daima müstait, bütün şartlara inebilecek bir elâstikiyete maliktir... İşte bu insan hiç bir fevkâladelik göstermeden, hiç yaygara koparmadan, bize kriz tesirsizmiş intibainı vererek bütün yükleri sessizce üzerine almıştır.

Anadolu köylüsünün, zaman zaman bir kusur olarak yüzüne çarptığımız kendi yaşayışındaki sadelik, iddiasızlık, kanaat ve feragat onun buhrana dayanmasında bir kuvvet olmuştur. Türkiye'nin buhrana dayanmasının sırrı işte asıl buradadır» (11).

Araya siyasî buhranların, İkinci Cihan Harbinin girmiş olması, dünyanın sosyal, ekonomik ve siyasî bünye ve ideoloji bakımlarından iki ayrı kampa ayrılmış bulunması, ekonomik ve memleketimiz zaviyesinden daha çok ziraî olan buhranları unutturmuş gibidir. Fakat hem buhranları uzaklaştırmak, hem de muhtemel buhranların tesirini hafifletmek için iktisadî bünyeyi sağlamlaştırmak zarureti vardır. Bunun için de İngilizlerin kullandığı metoda uyarak eski buhranların, sanayiın, nüfusun dağılışı,

(10) Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü 1936.

(11) Ziraî Buhran, Sayfa 119—120.

ziraat ve sanayi arasındaki münasebetler zaviyesinden dikkatle incelenmesi büyük ölçüde faydalı olacaktır.

Bunlara ilâveten İkinci Cihan Harbini takibeden senelerde ziraatın makinalaşması, yeni sanayiın kurulması, münakâle sisteminin inkişafı ile garp memleketlerinin XIX. asırda yaşadıkları sanayi ihtilâli devresine biz İkinci Cihan Harbinden sonra girmiş bulunuyoruz. O memleketler liberalizm cereyanının tesiri altında sanayiın kuruluş yerini kontrol etmedikleri, şehirli ve köylü nüfus arasındaki müvazeneyi bozdukları ve büyük şehirlerin teşekkülüne meydan verdikleri için buhranlara karşı daha az mukavemetli olduklarını biliyorlar. Ve eski hatalarını büyük fedakarlıklarla telâfiye çalışıyorlar.

Bizim 1930 senelerinin buhranını Türk köylüsünün mukavemeti ile zahiren büyük bir tahribat yapmadan atlattığımız o devir için belki bir mazhariyettir. Fakat o zamanki şartlar büyük ölçüde değişmiş bulunuyor. Ve milletce tahammül edilmesi gereken bir yükü bir gruba yüklemek ahlâki olmadığı gibi millî bünyeyi zayıflatan bir görüş ve hareket tarzıdır.

Muayyen ziraat mahsulleri ile ihtisaslaşmış bölgelerimiz vardır. Çay, fındık, pamuk, buğday, tütün bölgelerinin mevzii veya umumi bir buhrandan müteessir olmamaları için sanayiimizin ve iş imkânlarımızın dağılışı ve çeşitlendirilmesi hakkında bazı prensiplerin kabulüne ihtiyaç vardır.

Birkaç bölge hariç memleketimizde sanayi ve ticaret hayatına atılma bakımından kadın kuvveti adeta muattal bir ihtiyat durumundadır. Bu sözlerle Türk kadınının, bilhassa köylü kadının az çalıştığını, tembel olduğunu ifade etmek istemiyoruz. Bilâkis Türk kadını belki dünyanın en çok çalışan ve çileçeken insanıdır. Fakat meselâ 100 binlerle köylü kadının evinin ekmeğini pişirmek için her gün ocağa saç koyması millî ekonomi bakımından müthiş bir israf sayılmalı ve bu mesele için bir hal çaresi aranmalıdır. Kadının, bünyesine, kadınlık ve analık vasfına uygun işlerde çalışması özlenen bir şeydir. Sırtında çocuğu, elinde ip büktüğü kırmânı olduğu haldé sabahtan akşama kadar davar sürüsünün peşinden koşmak muhakkak ki ferdî bakımdan bir çalışma hem de çok yorucu bir çalışmadır. Fakat meselenin memleket ölçüsünde mütalâası suretiyle, iş imkânlarının ve nüfusun dağılışı hakkında kabul edilecek muayyen ve rasyonel prensipler ve bulunacak hal çareleri ile muhakkak ki sosyal ve ekonomik bünyemizin kuvvetlenmesine büyük ölçüde yardım edilecek ve iş gücünün israfına mani olunacaktır.

Temerküzün Mahzurları:

İktisadî faaliyetlerin, sanayiın İstanbul'da ve mahdut bir kaç büyük şehrimizde toplandığını yukarıda bazı rakamlarla göstermeğe çalıştık. Bilhassa İstanbul ve Ankara'daki temerküzün stratejik, sosyal ve ekonomik mahzurlarına kısaca işaret edelim.

İstanbul'un hava akınlarına karşı pek hassas bir durumda olduğu meydandadır. Bu şehirde müthiş diye vasıflandırabileceğimiz bir gecekondu faaliyeti olmuştur. Bazı gazete havadislerine göre İstanbul'da 300 bin vatandaş gecekondu oturmaktadır. Yalnız Kazlıçeşmede sayıları 16'bini bulan gecekondu oturan 80 bin kişi yaşamaktadır. 300 bin rakamı İstanbul nüfusunun dörtte biridir. Geri kalan nüfusun hepsi'nin elverişli mesken şartları içinde yaşadığı da iddia edilemez.

Ankara nüfusunun yarı yarıya gecekondu oturduğunu söylemek hiç de mübalağa sayılmamalıdır. 1950 sayımına göre modern meskenleri ihtiva eden semtlerle yalnız gecekondu oturan mürekkep olan mahallelerde bulunan nüfus iki gurup halinde aşağıda gösterilmiştir.

Gecekondu Grubu	Nüfus	Modern semtler	Nüfus
Altındağ	15 576	Yenişehir	27 530
Yenihayat	24 122	Bahçelievler	8 991
Aktaş	4 775	Çankaya	1 991
Yenidoğan	18 780	Yenimahalle	1 967
Toplam	63 253		39 703

1955 de Yenimahalle nüfusunun 30 bine yaklaştığı görülmüş ve buna mukabil yukarıdaki gecekondu semtlerini içine alan Altındağ kazasının nüfusu 100 bine yükselmiştir.

Ankara'da kale içinde 1950 sayımına göre hektara düşen kesafet 1500'ün üstündedir. Eski Ankara'da konfordan, sağlık şartlarından mahrum binlerce ev vardır.

Münakalede çekilen güçlükler, iş yerlerine gidip gelmek için sarfedilen zaman ve paralar, şehir âmme hizmetlerinin çok kifayetsiz bir şekilde görülmesi ekonomik mahzurların başında gelmektedir. Bütün bunlara idarî güçlükleri, zabıta vakalarını ve asayiş meselesini de ilâve etmek gerekir.

Ankara ve İstanbul'da çift tedrisat yapmak bir çok okullar için normal bir hale gelmiştir. Ankara'da günde üç, hatta dört posta tedrisat yapan okullar vardır. Birçok okullar öğleden evvel ilkokul talebesi, öğleden sonra da ortaokul için açıktır. Bazı okullar öğleden evvel lise, öğleden sonra ortaokul talebesini barındırır. öğleden evvel kız, öğleden sonra erkek çocukları alan orta okullar vardır. Yenimahalle lisesi yalnız kız talebeyi kabul eder.

Hal böyle iken gerek şehir makamları, gerekse mes'ul devlet adamları İstanbul ve Ankara'daki temerküzü âdetâ bir başarı gibi göstermekte ve bunun doğurabileceği ve zaman zaman doğurmakta olduğu mahzurlara hiç temas etmemektedir.

Muayyen bir yerdeki nüfusun artmasından politikacılar şöyle bir istifade vehmetmektedirler. Seçilecek milletvekili veya politik temsilci sayısı artacaktır. Belediye makamları ise, İller Bankası kanalı ile nüfus başına aldıkları yardımın, nüfus artması ile çoğalacağını zannederler. Halbuki artan her nüfusun belediyeye tahmil edeceği yeni ve ağır yükleri tecrübeli idareciler pek iyi bilmektedir.

Temerküzden asıl aslan payını koparan arsa spekülâtörüdür. Spekülâtör kurulmakta olan mevhum 50 bin, 100 binlik şehirlerden, kooperatiflerden bahsetmek ve sistemli bir şekilde yaptığı propagandalarda ince zeka oyunlarına ve kurnazlıklara başvurmak suretiyle birçok masum vatandaşları tuzacağına düşürmekte ve bundan cemiyetin, memleketin zararına büyük maddî menfaatler sağlamaktadır. (12)

Ankara ve İstanbul şehirlerinde son senelerde şahit olduğumuz büyümenin imar plânlarından ziyade spekülâtörün arzu ve tabiiyesine göre cereyan ettiğini söylemek mübalağa olmaz.

Ankara İmar plânını hazırlamış olan Alman şehircilik mütehassısı Prof. H. Jansen, avan proje müsabakası raporunu şu cümle ile bitirmiştir: "Arazi spekülâsyonunun önü alınıp Ankara imar faaliyetinin kuvvetli bir elde temerküz etmesine muaffak olunduğu takdirde burada şehir imarına misal olabilecek bir eser vücade getirilmiş olacaktır." (13)

Ankara imarının zayıf ellerde kaldığı hiç bir zaman söylenemez. Bilâkis imar plânı yapıldıktan sonra hem devlet idaresi, hem Ankara belediyesi istediği takdirde Ankara'nın örnek bir şehir haline getirilmesi için gerekli bulunan bütün kanunları çıkartacak ve kararları verecek kadar kuvvetli ve otoriter idi. Binaenaleyh imar işi kuvvetli bir elde bulunmak suretiyle Dr. Jansen'in birinci şartı tahakkuk etmiştir. Lakin bu kuvvetli el karaborsacı ile mücadele edeceği yerde onun tarafını tutmuştur. Bu yüzden imar işindeki aksaklıklar büsbütün artmış bulunuyor. Çünkü Ankara'da karşısına çıkan fırsatı kaçırmamak için elinden gelen her şeyi yapmağa hazırlanmış olan arazi karaborsacısı kendisi ile mücadele etmesi gereken kuvvetli eli teşkil eden unsurları yanında müteffik olarak gör-

(12) Resnelioğlu, Mithat Niyazi. «Parselledim satıyorum.» İstanbul, Türkiye Basımevi. 1955.

(13) Ankara şehir plânları, Sayfa 158.

müştür. (14) Ve bu şekilde takviye edilmiş olan spekülâtörün cephesinin zayıfladığını gösteren her hangi bir emare de yoktur.

Ankara'daki arsa spekülâsyonu faaliyeti önce daha büyük ölçüde İstanbul'a sirayet etmiş ve sür'atle memleketin her tarafına yayılmıştır.

Garb memleketlerinden artık şehirler karaborsacının arzu ve diktesine göre her istikamette yayılıp büyümüyorlar. Büyümekte olan şehirlerin etrafında müstakil birer birim teşkil eden banliyo şehirleri, peyk şehirler ve mahalleler teşekkül ediyor. Memleketimizden de buna bazı örnekler vermek kabildir. Ankara hükümet merkezi olduktan sonra Yenişehir bir plâna göre kurulmuş, Bahçelievler de plânlı bir şekilde gelişmiştir. Bunların en yeni misalleri Ankara'da Yenimahalle ve İstanbul'da Levend mahallesidir. Toprak ve İskân Umum Müdürlüğünün idaresinde göçmenler için şehir civarlarında toplu iskân bölgeleri teşekkül etmektedir.

Fakat bütün bu misaller memleketimizdeki şehir büyümesinin başı boş ve spekülâtörün sevk ve idaresine göre geliştiği tezini çürütecek mahiyette değildirler.

BÖLGEÇİLİK

Regionalizm'in karşılığı olarak son senelerde çok kullanılan bu terim ve dikkat ve ısrarla üzerinde durulan bir problemdir. Tekniğin ve münakalenin inkişafı ile, eski kabul edilen siyasî taksimat iktisadî ihtiyaçları karşılayamayacak hale gelmiştir. Hemen her memleket mahallî idareler teşkilâtını günümüzün ekonomik zaruretlerine cevap verecek şekilde yeni baştan ele almak ve ayarlamak ihtiyacını hissetmektedir.

Memleketimizde de bölge esasına göre çalışmak ihtiyacı çoktan ortaya çıkmış bulunuyor. Cumhuriyetin ilk senelerinde ihdas edilmiş olan 13 maarif eminliği 1931 senesinde ve 1834 sayılı kanunla kaldırılmıştır.

Genel müfettişlik teşkilâtını da bölgeciliğin bir tatbikatı olarak müतालâa edebiliriz. O zaman mevcut 63 vilâyetten 20 si dört genel müfettişliğe bağlanmış bulunuyordu. Fakat 1949 da genel müfettişlikler, bütçelerine bir lira tahsisat konmak suretiyle, kaldırıldılar.

Tatbikatta birçok bakanlıklar bilhassa âmme müesseseleri bölge teşkilâtına sahip bulunmaktadır. Aşağıdaki liste bu hususta bir fikir verebilir:

İktisat ve Ticaret Vekâleti	6	Bölge deposuna
Toprak Mahsulleri Ofisi	9	Bölgeye

(14) Fehmi YAVUZ, Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz, Sayfa 61. 1952.

Devlet Demiryolları	7	İşletmeye
Devlet Karayolları	12	Bölge İktisat ve Ticaret Md. ne
P. T. T.	12	Bölgeye
Petrol Ofisi	4	Başmüdürlüğe
Devlet Malzeme Ofisi	10	Bölge Müdürlüğüne
sahip bulunmaktadır. — —		

Ziraat Vekâleti 6 sı sulama, 4'ü çayır, mer'a ve hayvan yemi bölgesi olmak üzere 10 bölge ile çalışmaktadır. Fakat bu vekâlet memleketi 15 bölgeye ayırarak ona göre teşkilâtlanmağı tasarlamaktadır.

Devlet Tiyatrosunun bölge tiyatroları kurmağa hazırlandığını gazetelerden öğrenmiş bulunuyoruz (15).

Millî Korunma Kanununun ahenkli bir şekilde tatbikini sağlamak ve bununla ilgili kararları almak üzere bölge belediye reisleri veya bunların selâhiyetli temsilcileri Ankara, İzmir ve İstanbulda müteaddit toplantılar yapmışlardır.

Atıncı Belediyecilik Kongresinin birlikler komisyonu raporunda Belediye Kanununda bahis konusu edilen birlikler dolayısıyla bölgecilğe aşağıdaki şekilde temas edilmiştir. «Birlik mevzuunu diğer sahalardan tamamen tecrit ederek mütalâaya imkân yoktur. Birlik kurma ihtiyacının son senelerde biraz daha bariz bir şekilde ortaya çıkmış olmasını şehirleşme alanındaki gelişmelerle, iktisadî ve sosyal değişikliklerle izah etmek mümkündür. Birlik ihtiyacına muvazı olarak memleketimizin mahalli idare teşkilât ve taksimatının da ciddi bir revizyona tabi tutulmasını komisyonumuz üzerinde önemle durulacak konulardan biri olarak mütalâa etmektedir... Bölge teşkilâtı belki birlik teşkilâtından beklenen faydaların mühim bir kısmını sağlayabilecektir.»

Türkiye'de Köy adlı kitapta (16) bölgeler hakkında çeşitli malûmat verildikten sonra: «Merkezi idarenin İstanbul'dan Ankara'ya nakli, Orta Anadolu'ya doğru mecburi bir öğretmen, teknisyen ve idareci akınıni tevlit etmiştir, ki bu da aksi istikametten başlayan ve hala devam eden bir Anadolulu akınına yol açmıştır.» denilmektedir.

Görüldüğü üzere akın iki taraflı olmaktadır. Müsait bölge merkezleri

(15) Muhsin Ertuğrul, bir makalesinde merkezleri Erzurum, Diyarbakır, Samsun, Adana, İzmir ve Bursa'da olmak üzere yedi bölge tiyatrosunun kurulmasını teklif ediyor. Cumhuriyet. 29/IX/1956.

(16) Sosyolojik ve İstatistikî bakımdan Türkiye'de Köy, Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü yayınlarından No: 369. Yazarlar: George ve Barbara Helling, Ankara 1953. Sayfa 10—13

kurulduğu takdirde karşılıklı bir teknisyen; öğretmen, idareci ve Anadolu akını vukubulacaktır. Yani bu suretle şuursuz ve plânsız şekilde Ankara ve İstanbul istikâmetinde vukubulmakta olan akınlara millî menfaatlarımıza en uygun bir istikâmet verilmiş olacaktır.

Bugünkü siyasî teşkilâtın iktisadî ihtiyaçları karşıladığı kat'iyen iddia edilemez. Maksat iktisadî birer birim teşkil eden bölgelere muvazi idarî ve siyasî teşkilât kurmaktır. Bu iş tarafsız heyetlerin yapacağı etüdüre, hazırlayacağı proje ve raporlara istinat ettirildiği takdirde politikacıların yeni vilâyet ve kaza teşkilâtı dolayısıyla karşılaştıkları güçlükler ve huzursuzluklar da toptan bertaraf edilmiş olacaktır.

Bölgeciliğin sağlayacağı bütün faydaları aşağıdaki şekilde hülâsa edebiliriz:

Bölgecilik sayesinde köyden şehire gidecek olan nüfus aradığı iş imkânlarını yakınında bulacaktır. Bölgenin merkezini teşkil eden büyük şehir ve diğer şehirler, iş imkânları, çeşitli tahsil müesseseleri, eğlence, spor yerleri... ile köyden gelecek nüfusa, uzaklardaki esrarengiz büyük şehirlere nazaran daha fazla bir emniyet telkin edeceklerdir. Zira baba ocağı ile irtibat kesilmeyecek ve karşılıklı gidip gelmeler, birinci elden haber almalar, zaruret halinde yardımlaşmalar... devam edecektir. Sosyal veya iktisadî bir zaruret veya sıkıntı halinde (evlenme, doğum, ölüm, hastalık, ihtiyarlık, geçim sıkıntısı gibi) gidilecek, yardımına başvurulabilecek kimselerin nisbeten yakın mesafede bulunması küçümsenmeyecek bir huzur ve emniyet kaynağıdır. Ayrıca, mesut ve neşeli günlere iştirak imkânının bulunması da bu huzur ve emniyetin bir kat daha artmasına yardım edebektir.

Bölge dahilinde ziraatle sanayiın ahenklli bir şekilde geliştirilmesi, millî ve ferdî emniyetin başlıca unsurunu teşkil edecektir. Çeşitli sanayi ve ziraat, çeşitli iş imkânları, sağlayacak ve bu sayede iktisadî buhranlara karşı mukavemet çok artmış olacaktır. Ziraî mahsulün ve çeşitli gıda maddelerinin çok uzak merkezlere nakli yerine, mühim bir kısmının yakın piyasalarda satılıp istihlâk edilmesi de ayrı millî bir kazançtır. Bu takdirde birçok nakil vasıtalarının lüzumsuz yere işgali önlenecek ve fiatlar düşecektir. Sözümlü ettiğimiz bölgelerde bazı aracılarn ortadan çekilmesi mümkün olacağından müstehlikin istismarı büyük ölçüde önlenmiş olacaktır.

Bazı bölge merkezlerinde belki küçük mikyasta bir şehir içi münakaale, otobüs servisi bulunacaktır. Fakat bunun milyonluk şehirlerdeki kadar halli çetin bir mesele ve millî bir israf haline gelmeyeceği muhakkaktır. Su, kanalizasyon... gibi mahallî hizmetlerin de buralarda nisbeten ucuza mal olacağı söylenebilir.

Bölgecilik esasına göre gelişen şehirlerin mesken bakımından da üstün bir durumu vardır. Bir kere buralarda arsa fiatları milyonluk şehirler ölçüsünde yükselmiyeceğinden mühim bir maliyet unsuru düşük olacaktır. Arsanın nisbeten ucuz bir şekilde elde edilebilmesi ferdî teşebbüsle ve yaptırmayı kolaylaştıracaktır. Öte yandan köyüne yakın olmak, tanıdık kimselerin çokluğu da hususi kaynaklardan kredi, malzeme, hatta işgücü şeklindeki yardımların temini imkânlarını arttırır.

Bölgeciliğin mesken bakımından sağlayacağı diğer mesut bir netice de, bu ihtiyacın mahdut bir kaç şehirde toplanmağa devam ederek büsbütün halli güç millî bir dava haline gelmesi yerine, memleketin her tarafına dağılarak, bertaraf edilmesinin kolaylaşmasıdır.

Bölgecilik memleketin bütün kaynaklarından, gerektiği şekilde istifa de etmemize imkân verecek olan insan gücünü yerinde muhafaza bakımından da millî bir kazanç teşkil edecektir.

Hülasa büyük, küçük şehir münakaşasına girmeden şehirli, köylü nüfusun özellikleri kuvvetli ve zayıf tarafları üzerinde daha fazla durmadan nüfusumuzun memleket sathına muvazeneli bir şekilde yayılması lüzumuna tekrar işaret etmek isteriz. Bu yayılma iş imkânlarına muvazi bir şekilde cereyan ettiği takdirde sosyal, ekonomik ve stratejik bünyemiz daha çok sağlamlaşacaktır.

Sanayimizin kuruluş yerini bu ihtiyacı karşılayacak şekilde kontrol etmek ve mülkî ve mahallî idare taksimatımızı yeni şartlara ve bölgecilik esasına göre tanzim etmek suretiyle gayeye çok kısa ve emin bir yoldan ulaşılabilecektir.